

چشم انداز اقتصاد ایران

در سال ۸۴

دکتر رویا طباطبائی یزدی

دکتر فردریک ملک

مقدمه

از نماگر برای اهداف موردنظر خود استفاده می‌کنند. همچنین با توجه به ساختار ویژه کشورها می‌توان در برخی از نماگرها تغییرات لازم را ملحوظ داشت و یا نماگرهای مناسب‌تری را معرفی نمود تا شناخت بهتری از وضعیت فعلی اقتصاد و پیش‌بینی وضعیت آینده اقتصاد به دست آورد.

تولید ناخالص داخلی (GDP) یکی از بهترین نماگرها برای تعیین وضعیت اقتصاد در مجموع است؛ ولی انتشار ارقام قطعی تولید ناخالص داخلی بیش از یک سال به طول می‌انجامد. در واقع کسی اساساً نمی‌داند که در مقطع کنونی

نماگرهای ادوار تجاری در سه دسته نماگرهای آینده‌نگر، هم‌زمان و گذشته‌نگر بر مبنای تئوری ادوار تجاری در دهه ۱۹۸۰ توسط کشورهای OECD^۱ توسعه داده شده است. این نماگرها، نماگرهایی هستند که با ادوار تجاری (اقتصادی) در اقتصاد ارتباط معنی‌داری دارند.

در حال حاضر از ۱۱ نماگر آینده‌نگر، ۴ نماگر هم‌زمان و ۷ نماگر گذشته‌نگر به عنوان مهم‌ترین نماگرهای ادوار تجاری در ادبیات موضوع تحقیق نام برده می‌شود. از آنجایی که در بسیاری از کشورهای دنیا به ویژه کشورهای در حال توسعه، دستیابی به تمامی این نماگرها مقدور نیست، این کشورها از تعداد محدودتری

1. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

اقتصاد ایران از نگاه خانوارهای ایرانی

شاخص انتظارات مصرف کننده

در نه ماهه ۸۳

گروه شاخصهای استراتژیک

۱- مقدمه

مرکز تحقیقات استراتژیک در اواخر سال ۱۳۸۰ از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درخواست نمود که طرح آمارگیری از انتظارات مصرف کننده (Expectation Consumer) را از ابتدای سال ۱۳۸۱ به صورت ماهانه به اجرا درآورد. این طرح به طور ماهیانه بر مبنای آمارگیری نمونه‌ای از ۵۰۰۰ خانوار نمونه، در مناطق شهری کشور اجرا می‌شود. آمارگیری به روش مراجعه مستقیم و مصاحبه با خانوارها می‌باشد. در این آمارگیری سه سؤال زیر از خانوارها پرسش می‌گردد:

- ۱- پیش بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده،
- ۲- پیش بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده و
- ۳- پیش بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده.

برای هر سؤال، خانواریکی از سه گزینه الف-ب-ج می‌شود، ب- تغییر نمی‌کند و ج- بدتر می‌شود را انتخاب می‌کند.

نتایج این آمارگیری تصویری از نظرات خانوارها در مورد وضع اقتصادی خود و وضع اقتصادی کشور را در آینده نشان می‌دهد. می‌دانیم که رفتار اقتصادی خانوارها و بنگاهها (که می‌تواند شامل سرمایه‌گذاری، پس انداز، خرید کالاهای بادوام و... باشد) تحت تأثیر

اقتصاد در چه وضعیتی قرار دارد. با توسل به نماگرها و شاخصهای ترکیبی آینده‌نگر می‌توان شناختی از وضعیت موجود اقتصاد و پیش‌بینی وضعیت آینده به دست آورد. استفاده از نماگرهای آینده‌نگر و شاخصهای ترکیبی آینده‌نگر برای پیش‌بینی وضعیت آینده اقتصادی نسبت به دیگر روشهای پیش‌بینی، از این مزیت برخوردار است که این روش بر مبنای آمار و اطلاعات واقعی که خود سازنده و یا تأثیرگذار بر تولید ناخالص داخلی (وبه‌طور کلی فعالیت‌های اقتصادی) می‌باشند و نقاط برگشت آن عموماً قبل از نقاط برگشت در دوره‌های رونق و رکود اقتصادی است، صورت می‌پذیرد و نه پیش‌بینی روند متغیر مورد نظر براساس آمار و اطلاعات قبلی آن.

در گزارش حاضر ابتدا به معرفی نماگرهای آینده‌نگر و شاخص ترکیبی آینده‌نگر پرداخته می‌شود و سپس نتایج محاسبات مربوط به نماگرهای آینده‌نگر و شاخص ترکیبی آینده‌نگر، ارائه می‌گردد و سپس بر مبنای نتایج ۶ ماه اول سال ۱۳۸۳ در مورد حرکت کلی اقتصاد در سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی می‌گردد (توضیح اینکه براساس محاسبات انجام شده، آینده‌نگری شاخص ترکیبی آینده‌نگر در حدود ۹ تا ۱۲ ماه می‌باشد). از جهت مقایسه کارشناسان علاقه‌مند، با استفاده از آمارهای منتشره از سوی منابع اقتصادی بین‌المللی، شاخصهای آینده‌نگر شماری از کشورهای توسعه یافته در پایان گزارش حاضر آورده شده است.

جدول شماره ۱- پیش‌بینی پاسخ‌دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار و کشور در ۱۲ ماه آینده (ارزاد به درصد)

پیش‌بینی	پیش‌بینی وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده			پیش‌بینی پاسخ‌دهندگان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده		
	بهرتری شود	تغییر نکند	بدتر می‌شود	بهرتری شود	تغییر نکند	بدتر می‌شود
فروردین ۸۱	۱۷/۹	۴۷/۳	۳۴/۸	۱۰۰	۳۴/۸	۴۷/۳
اردیبهشت ۸۱	۱۶/۵	۴۷/۶	۳۶/۰	۱۰۰	۳۶/۰	۴۷/۶
خرداد ۸۱	۱۶/۲	۴۷/۲	۳۸/۰	۱۰۰	۳۸/۰	۴۷/۲
تیر ۸۱	۱۶/۲	۴۵/۴	۳۸/۴	۱۰۰	۳۸/۴	۴۵/۴
مرداد ۸۱	۱۳/۸	۴۶/۶	۳۹/۶	۱۰۰	۳۹/۶	۴۶/۶
شهریور ۸۱	۱۴/۰	۴۵/۸	۴۰/۲	۱۰۰	۴۰/۲	۴۵/۸
مهر ۸۱	۱۵/۷	۴۵/۶	۳۸/۷	۱۰۰	۳۸/۷	۴۵/۶
آبان ۸۱	۱۳/۵	۴۷/۸	۳۸/۷	۱۰۰	۳۸/۷	۴۷/۸
آذر ۸۱	۱۴/۷	۴۵/۴	۳۹/۹	۱۰۰	۳۹/۹	۴۵/۴
دی ۸۱	۱۵/۵	۴۶/۰	۳۸/۵	۱۰۰	۳۸/۵	۴۶/۰
بهمن ۸۱	۱۴/۴	۴۵/۵	۴۰/۱	۱۰۰	۴۰/۱	۴۵/۵
اسفند ۸۱	۱۶/۷	۴۴/۲	۴۱/۱	۱۰۰	۴۱/۱	۴۴/۲
فروردین ۸۲	۱۵/۶	۴۴/۲	۴۰/۲	۱۰۰	۴۰/۲	۴۴/۲
اردیبهشت ۸۲	۱۶/۰	۴۳/۲	۴۰/۶	۱۰۰	۴۰/۶	۴۳/۲
خرداد ۸۲	۱۴/۶	۴۰/۶	۴۱/۸	۱۰۰	۴۱/۸	۴۰/۶
تیر ۸۲	۱۴/۳	۴۱/۹	۴۳/۸	۱۰۰	۴۳/۸	۴۱/۹
مرداد ۸۲	۱۵/۲	۴۲/۰	۴۰/۸	۱۰۰	۴۰/۸	۴۲/۰
شهریور ۸۲	۱۴/۶	۴۲/۲	۴۱/۲	۱۰۰	۴۱/۲	۴۲/۲
مهر ۸۲	۱۵/۵	۴۵/۱	۳۹/۴	۱۰۰	۳۹/۴	۴۵/۱
آبان ۸۲	۱۵/۷	۴۶/۷	۳۷/۶	۱۰۰	۳۷/۶	۴۶/۷
آذر ۸۲	۱۴/۹	۴۶/۰	۳۹/۱	۱۰۰	۳۹/۱	۴۶/۰
دی ۸۲	۱۶/۵	۴۶/۵	۳۷/۰	۱۰۰	۳۷/۰	۴۶/۵
بهمن ۸۲	۱۷/۰	۴۶/۵	۳۸/۵	۱۰۰	۳۸/۵	۴۶/۵
اسفند ۸۲	۱۷/۳	۴۴/۱	۳۹/۶	۱۰۰	۳۹/۶	۴۴/۱
فروردین ۸۳	۱۶/۳	۴۴/۹	۳۸/۸	۱۰۰	۳۸/۸	۴۴/۹
اردیبهشت ۸۳	۱۵/۴	۴۴/۷	۳۹/۱	۱۰۰	۳۹/۱	۴۴/۷
خرداد ۸۳	۱۵/۹	۴۳/۴	۴۰/۷	۱۰۰	۴۰/۷	۴۳/۴
تیر ۸۳	۱۵/۹	۴۵/۲	۳۸/۹	۱۰۰	۳۸/۹	۴۵/۲
مرداد ۸۳	۱۴/۵	۴۴/۵	۴۱/۰	۱۰۰	۴۱/۰	۴۴/۵
شهریور ۸۳	۱۷/۱	۴۳/۵	۳۹/۴	۱۰۰	۳۹/۴	۴۳/۵
مهر ۸۳	۱۵/۰	۴۵/۲	۳۹/۸	۱۰۰	۳۹/۸	۴۵/۲
آبان ۸۳	۱۶/۰	۴۴/۲	۳۹/۸	۱۰۰	۳۹/۸	۴۴/۲
آذر ۸۳	۱۷/۴	۴۳/۸	۳۸/۸	۱۰۰	۳۸/۸	۴۳/۸
دی ۸۳	۱۶/۸	۴۴/۳	۳۸/۳	۱۰۰	۳۸/۳	۴۴/۳

این پیش‌بینیها انجام می‌گیرد. مطالعه نتایج این آمارگیری می‌تواند تغییر نظرات خانوارها را در مورد وضع اقتصادی طی زمان، منعکس نماید و روند تغییرات می‌تواند نقاط برگشت را مشخص سازد. توضیح آنکه ظرف دهه اخیر، شاخص انتظارات مصرف‌کننده جایگاه مهمی در تصمیم‌سازی رهبران کشورها یافته و با اهمیتی مشابه شاخص تورم (به مثابه شاخصی استراتژیک) به آن نگاه می‌شود.

با توجه به اهمیت این شاخص، جهت تجزیه و تحلیل دقیق‌تر نتایج، از فصل چهارم سال ۱۳۸۱، نتایج این طرح نه تنها برای کل خانوارها، بلکه برای گروههای مختلف اجتماعی-اقتصادی از جمله: وضع فعالیت (شاغل و بیکار)، شاغل در بخشهای خصوصی و عمومی، شاغل بر حسب فعالیت اقتصادی (صنعت و خدمات)، وضع سواد و تحصیل، جنس و گروههای سنی، به صورت سه ماهه استخراج و محاسبه می‌شود. در بخش آخر این گزارش نتایج سه ماهه سوم سال ۱۳۸۳ ارائه شده است.

برای آشنایی بیشتر در مورد این شاخصها، مطالعه مقالات مندرج در شماره‌های ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲ و ۳۲ راهبرد توصیه می‌شود.

۱- نماگرهای آینده‌نگر و شاخص ترکیبی آینده‌نگر

نماگرهای آینده‌نگر، نماگرهایی هستند که دوره‌های رونق و رکود و نقاط برگشت حرکت کلی اقتصاد را از پیش، پیش‌بینی می‌نمایند. این نماگرها شامل تعدادی از نماگرهای کلیدی در اقتصاد می‌باشند که جهت پیش‌بینی کوتاه مدت فعالیتهای اقتصادی به کار برده می‌شوند و تغییرات آنها به تغییرات GDP با یک فاصله کوتاه (حدود یک سال) وابسته می‌باشد. از آنجایی که هریک از این نماگرها به تنهایی برای پیش‌بینی وضعیت اقتصادی کافی نمی‌باشند (ضمن آنکه هریک از آنها ممکن است دارای نوسانات فصلی یا غیرعادی باشند)، ترکیبی از این نماگرها تحت عنوان «شاخص ترکیبی آینده‌نگر» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- مؤلفه‌های شاخص ترکیبی آینده‌نگر

با توجه به امکانات آماری و اطلاعاتی در ایران و با توجه به ساختار اقتصادی ایران، از ۶ نماگر آینده‌نگر:

- ۱- نقدینگی (M2) به قیمت ثابت، ۲- قیمت نفت،
- ۳- شاخص قیمت سهام، ۴- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره برای واحدهای مسکونی، ۵-
- شاخص انتظارات مصرف‌کننده و ۶- تعداد

۲- نتایج آمارگیری از سال ۱۳۸۱ تا نه ماهه اول ۱۳۸۳

۱- جدول شماره ۱ نتایج آمارگیری از خانوارها از فروردین ماه سال ۱۳۸۱ تا آذر ماه سال ۱۳۸۳ را نشان می‌دهد. در قسمت اول جدول، پیش‌بینی پاسخ‌دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده و در قسمت دوم، پیش‌بینی پاسخ‌دهندگان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، نشان داده شده است.

۲- همان‌طور که ملاحظه می‌شود در فروردین ماه سال ۱۳۸۱، ۱۷/۹ درصد خانوارها پیش‌بینی کردند که وضع اقتصادی‌شان در ۱۲ ماه آینده «بهتر می‌شود»، ۴۷/۳ درصد پیش‌بینی نمودند «تغییر نمی‌کند» و ۳۴/۸ درصد پیش‌بینی نمودند که «بدتر می‌شود». درصد خانوارهایی که پیش‌بینی نمودند وضع اقتصادی‌شان بهتر می‌شود از فروردین ماه تا مردادماه به استثنای تیرماه، هر ماهه کاهش داشته است و از ۱۷/۹ درصد در فروردین ماه به ۱۳/۸ درصد در مردادماه رسیده است. در شهریور و مهر این درصد تا حدی افزایش یافته، و در مهرماه به ۱۵/۷ درصد رسیده و پس از نوساناتی در ماههای بعد، در اسفندماه به ۱۶/۷ درصد رسید. از ابتدای سال ۱۳۸۲ این شاخص تا حدی کاهش یافت و در تیرماه به پایین‌ترین حد خود (۱۴/۳ درصد) از ابتدای سال ۱۳۸۲، رسید که به میزان ۳/۶ واحد (۱۷/۹-۱۴/۳) کمتر از فروردین ماه (شروع بررسی) سال ۸۱ می‌باشد. این شاخص پس از تیرماه در ماههای بعدی سال ۸۲ افزایش یافت به طوری که در اسفند ۸۲ به بیشترین میزان خود بعد از فروردین ۸۱ رسید. از ابتدای سال ۸۳ این شاخص تا حدی کاهش داشت به طوری که در مرداد ماه ۸۳ به پایین‌ترین حد خود یعنی ۱۴/۵ درصد در طول سال ۸۳ رسید ولی پس از مهر ماه روند شاخص صعودی شد به طوری که در آذر ۸۳ مقدار آن به ۱۷/۴ درصد رسید که بالاترین درصد پس از فروردین ۸۱ (شروع بررسی) بود.

بیکاران^۲. برای محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر استفاده شده است. اطلاعات مربوط به هر یک از این نماگرها به صورت ماهانه در دسترس می‌باشد و شاخص ترکیبی آینده‌نگر به صورت ماهانه^۳ محاسبه می‌شود.

در ذیل توضیحاتی در مورد هر یک از این نماگرها به عنوان نماگرهای آینده‌نگر در اقتصاد ایران ارائه می‌گردد.

۱-۲- نقدینگی

رشد نقدینگی بیش از نرخ تورم می‌تواند منتج به بسط (رونق) اقتصادی در آینده (کوتاه مدت) گردد. اگر چنانچه رشد نقدینگی کمتر از نرخ تورم باشد، می‌تواند منجر به رکود در اقتصاد گردد. به این دلیل از این نماگر در ادبیات موضوع تحقیق به عنوان نماگر آینده‌نگر استفاده می‌شود.

۲-۲- قیمت نفت

از آنجایی که در اقتصاد ایران تغییرات قیمت نفت یک عامل مهم در پدید آمدن دوره‌های رونق و رکود اقتصاد ملی می‌باشد و اثرگذاری آن با وقفه (کوتاه مدت) در آینده اقتصاد صورت

۲. از دی ماه سال ۱۳۸۱ که دسترسی به آمار ماهانه مربوط به تعداد بیکاران فراهم شد، این مؤلفه نیز به ۵ نماگر دیگر جهت محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر، اضافه شد.

۳. در گذشته، شاخص ترکیبی آینده‌نگر هم به صورت فصلی (با ۵ مؤلفه) و هم به صورت ماهانه (با سه مؤلفه) محاسبه می‌شد. از آنجایی که این شاخص به صورت فصلی از نظر زمانی یا تأخیر انجام می‌گرفت، مطلوبیت شاخص کاهش می‌یافت. ولی با توجه به اینکه اخیراً اطلاعات آماری بیشتری به طور ماهانه در مورد نماگرهای آینده‌نگر در دسترس قرار گرفته است، از این پس شاخص ترکیبی آینده‌نگر فقط به صورت ماهانه محاسبه می‌شود.

می‌پذیرد، از این نماگر به عنوان یک نماگر آینده‌نگر استفاده می‌گردد.

۳-۲- قیمت سهام

تغییرات قیمت سهام به عنوان یک علامت دهنده برای وضعیت آینده اقتصاد موردنظر می‌باشد. افزایش یا کاهش شاخص قیمت سهام هم منعکس‌کننده انگیزه سرمایه‌گذاران و هم منعکس‌کننده حرکت نرخ بهره می‌باشد که می‌تواند در آینده (کوتاه مدت) بر اقتصاد کشور تأثیرگذار باشد. به این دلیل از این نماگر به عنوان نماگر آینده‌نگر استفاده شده است.

۴-۲- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده

برای واحدهای مسکونی

تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای واحدهای مسکونی می‌تواند به عنوان یک نماگر آینده‌نگر در مورد فعالیتهای ساختمانی در آینده (کوتاه مدت) مورد استفاده قرار گیرد. از طرف دیگر، فعالیتهای ساختمانی خود یک فعالیت اقتصادی پیشگام در حرکت دادن انواع دیگر فعالیتهای اقتصادی می‌باشد.

۵-۲- شاخص انتظارات مصرف‌کننده

این شاخص بر مبنای نظرسنجی از خانوارها در مورد وضع اقتصادی خانوار و وضع اقتصادی کشور (در یک سال آینده) محاسبه می‌شود. تغییرات این شاخص می‌تواند نشان دهنده تغییر در تصمیم‌گیریهای افراد در سرمایه‌گذاری،

۳- پیش‌بینی خانوارها در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده تا حدی امیدوارکننده‌تر از پیش‌بینی وضع اقتصادی برای خانوار خودشان است. ۲۷/۸ درصد خانوارها در فروردین ماه ۸۱ پیش‌بینی نمودند که وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده «بهتر می‌شود»، ۳۴/۵ درصد پیش‌بینی نمودند که «تغییر نمی‌کند» و ۳۷/۷ درصد پیش‌بینی نمودند که «بدتر می‌شود». از مرداد ماه سال ۸۲ درصد خانوارهایی که پیش‌بینی کردند که وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده بهتر می‌شود شروع به افزایش نمود و دردی ماه به ۲۸/۵ درصد رسید. این شاخص در اوایل سال ۸۳ کمی کاهش داشت ولی به مرور تا آذر ماه افزایش یافت و به ۲۴/۹ درصد رسید. به طور کلی می‌توان گفت این شاخص از اوایل سال ۸۲ به بعد تقریباً روند صعودی داشته است.

۴- تغییرات پیش‌بینی پاسخگویان برای گزینه «تغییر نمی‌کند» از فروردین سال ۱۳۸۱ تا خرداد سال ۱۳۸۲ هم برای پیش‌بینی وضع اقتصادی خانوار خود و هم برای پیش‌بینی وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، روند نزولی داشته است. این روند پس از خرداد ۸۲ در هر دو مورد تا اواخر سال دارای روند صعودی بوده است و در سال ۸۳ تغییرات محسوسی مشاهده نمی‌گردد. این تغییرات برای گزینه «بدتر می‌شود» هم برای پیش‌بینی وضع اقتصادی خانوار خود و هم برای پیش‌بینی وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، تا خرداد ماه ۸۲ روند صعودی داشته، ولی از خرداد سال ۸۲ به بعد در هر دو مورد، این روند نزولی بوده است.

۳- شاخص «انتظارات مصرف‌کننده»

۱- از آنجا که ارقام فوق، به تنهایی دستمایه لازم را برای تحلیل مسئولان فراهم نمی‌آورد، لهذا مرکز تحقیقات استراتژیک مبادرت به محاسبه «شاخص انتظارات مصرف‌کننده» با استفاده از داده‌های مذکور نمود.

تأثیرات

جدول شماره (۱) - شاخص ترکیبی آینده‌نگر

ستون ۱	ستون ۲	ستون ۳	ستون ۴	ستون ۵	ستون ۶	ستون ۷	ستون ۸	ستون ۹	ستون ۱۰	ستون ۱۱	ستون ۱۲	ستون ۱۳	ستون ۱۴	ستون ۱۵	ستون ۱۶
سال	ماه	تغییرات (۱) (میلیارد ریال)	تغییرات (۱) (تغییرات دلار)	تغییرات	شاخص قیمت	تغییرات	تعداد (۲)	تغییرات	شاخص	تغییرات	تغییرات	تغییرات	تغییرات	تغییرات	تغییرات
۱۳۸۲	۱	۲۱۲۶۵۶	-۳/۳۱	۲۲/۸۵	-۱/۸۷	۵۳۶۹	۵/۸۶	۳۳۵۱۵	-۵۸/۱	۷۶/۷	-۲/۰۶	۱۷۹۰	-۲/۸۳	-۱۳/۲۰	۲۵۱/۱
	۲	۲۱۶۹۹۲	-۰/۰۱	۲۳/۰۶	۰/۹۱	۵۹۴۸	۱۰/۲۵	۴۲۶۷۳	۲۱/۱	۶۷/۳	۰/۷۸	۱۷۷۹	۰/۶۲	۵/۶۲	۲۶۵۵۶
	۳	۲۲۷۰۸۸	۱/۰۵	۲۴/۴۳	۵/۷۷	۶۷۰۳	۱۱/۹۳	۵۰۹۶۵	۱۷/۷	۶۵/۶	-۱۶/۳۸	۱۶۵۳	۷/۳۴	۲/۵۷	۲۷۸۰
	۴	۲۳۸۶۲۲	۱/۸۵	۲۶/۰۳	۶/۳۴	۸۵۲۱	۲۳/۸۸	۴۷۴۶۳	-۷/۱	۶۷/۲	۲/۴۱	۱۷۲۹	-۴/۴۹	۳/۸۱	۲۸۸۸۰
	۵	۲۵۰۶۵۵	۲/۴۹	۲۸/۶۲	۹/۴۸	۹۴۲۳	۱۰/۰۵	۴۶۰۹۵	-۲۷/۲	۷۳/۳	۸/۶۸	۱۷۰۰	۱/۶۹	۰/۸۶	۲۹۱/۳
	۶	۲۶۲۸۲۹	۳/۰۵	۲۹/۶۶	-۷/۰۹	۸۹۹۳	-۴/۶۷	۳۷۶۵۲	۴/۲	۷۵/۷	۳/۲۲	۱۶۲۳	۴/۶۳	۰/۵۷	۲۹۳/۰
	۷	۲۶۷۹۴۹	۰/۲۰	۲۸/۷۹	۷/۶۸	۸۹۰۷	-۰/۹۶	۳۷۶۱۱	-۱/۱	۸۱/۴	۷/۲۶	۱۶۵۴	-۱/۸۹	۲/۰۳	۲۹۹/۰
	۸	۲۷۸۳۲۶	۱/۰۱	۲۷/۶۴	-۴/۰۸	۹۶۷۰	۸/۲۲	۳۳۴۲۲	-۱/۱۸	۸۲/۹	۱/۸۳	۱۶۷۷	-۱/۳۸	-۱/۰۳	۲۵۹/۹
	۹	۲۸۳۳۴۸	-۰/۶۲	۲۸/۵۵	۳/۴۲	۱۰۵۵۵	۸/۷۵	۲۸۹۶۵	-۱۴/۳	۸۲/۸	-۰/۱۲	۱۶۱۳	۳/۸۹	۰/۱۵	۲۹۶/۴
	۱۰	۲۹۵۸۱۴	۰/۶۷	۲۹/۳	۲/۶۳	۱۱۰۳۳	۴/۴۲	۳۰۲۷۴	۴/۲۲	۸۹/۴	۷/۶۷	۱۵۶۳	۳/۱۵	۳/۸۳	۳۰۷/۹
	۱۱	۳۰۹۴۰۴	۲/۰۶	۲۸/۰	-۴/۵۷	۱۰۹۱۲	-۱/۰۱	۲۸۷۷۴	-۵/۰۸	۸۶/۴	-۳/۴۱	۱۶۲۰	-۳/۵۸	-۲/۶۲	۲۹۹/۸
	۱۲	۳۲۵۹۶	۱/۷۲	۳۰/۸	۹/۴۶	۱۱۳۷۹	۴/۱۹	۵۱۲۰۰	۵۶/۰۸	۸۸/۸	۲/۷۴	۱۶۷۰	۱/۸۶	۱/۱۸۶	۳۳۷/۸
۱۳۸۳	۱	۵۱۴۹۵۶	-۴/۴۳	۳۰/۴	-۱/۲۱	۱۱۷۵۴	۳/۲۴	۳۰۲۴۹	-۵۱/۲۵	۸۳/۸	-۵/۷۹	۱۵۲۵	۷/۷۸	-۸/۶۴	۳۰۹/۸
	۲	۵۲۹۵۳۲	۱/۵۲	۳۵/۰	۱۳/۹۵	۱۱۵۰۵	-۲/۱۴	۴۴۳۳۹	۳۸/۳۲	۷۷/۸	-۱۴/۱۴	۵۸۲	۱۶۲۸	۹/۴۲	۳۳۲/۵
	۳	۵۵۱۱۲۴	۲/۹۲	۳۲/۷	-۶/۸	۱۲۰۶۴	۴/۷۴	۳۸۸۳۲	-۱۴/۱۴	۷۷/۸	-۱۴/۱۴	۵۸۲	۱۶۲۸	۹/۴۲	۳۳۲/۵
	۴	۵۷۱۷۰۶	۲/۴۷	۳۵/۴	۸/۰۸	۱۳۲۰۰	۹/۰۰	۳۹۹۲۲	۱/۴۳	۸۲/۰	۵/۲۶	۱۶۴۴	-۰/۹۸	۴/۲۱	۳۳۷/۵
	۵	۵۸۱۱۰۸	۱/۱۳	۳۸/۴	۸/۰۷	۱۲۹۹۳	-۱/۵۸	۳۴۲۵۹	-۱۳/۳۶	۷۶/۰	-۷/۵۹	۱۸۲۳	-۱۰/۳۳	-۳/۹۴	۳۲۴/۴
	۶	۶۰۲۲۲۵	۲/۹۵	۳۸/۸	۰/۹۶	۱۳۵۹۶	۴/۵۴	۳۳۷۸۴	-۱/۹۸	۸۵/۴	۱۱/۶۵	۱۷۲۳	۵/۶۴	۳/۹۶	۳۳۷/۵

۱- تغییرات شاخص در کلیه موارد با استفاده از فرمول درصد تغییر مقارن محاسبه شده است.
۲- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای واحدهای مسکونی در شهرهای مورد بررسی بانک مرکزی ج.ا.ایران.
۳- تعداد بیکاران بر مبنای طرح اشتغال و بیکاری بانک مرکزی ج.ا.ایران که به صورت ماهانه در مناطق شهری کشور اجرا می‌شود، می‌باشد.

پس‌انداز... و به طور کلی کاهش یا افزایش فعالیت اقتصادی آنها در آینده نزدیک باشد. جهت آشنایی بیشتر با چگونگی محاسبه شاخص انتظارات مصرف‌کننده که از ابتدای سال ۱۳۸۱ و به صورت ماهیانه در اختیار می‌باشد به مقاله‌ای تحت عنوان «اقتصاد ایران از نگاه خانوارهای ایرانی» در نشریه راهبرد شماره ۳۳ مراجعه فرمایید.

۲-۶- تعداد بیکاران

برخی از کشورها از متغیر «تعداد افراد مراجعه‌کننده به بنگاههای کاریابی» به عنوان یک نماگر آینده‌نگر در محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر استفاده می‌نمایند. تغییرات این مؤلفه می‌تواند تأثیرگذار در روند اقتصادی در کوتاه مدت باشد. افزایش مراجعه‌کنندگان به

۱۸۸

جدول شماره ۲- شاخص انتظارات مصرف‌کننده
از فروردین ماه ۱۳۸۱ تا خرداد ۱۳۸۳

شاخص	ماه
۱۰۰	فروردین ۸۱
۹۲/۸	اردیبهشت ۸۱
۸۰/۸	خرداد ۸۱
۸۰/۴	تیر ۸۱
۷۰/۶	مرداد ۸۱
۷۲/۹	شهریور ۸۱
۷۷/۰	مهر ۸۱
۷۰/۲	آبان ۸۱
۷۳/۸	آذر ۸۱
۷۷/۳	دی ۸۱
۷۲/۵	بهمن ۸۱
۷۸/۳	اسفند ۸۱
۷۶/۷	فروردین ۸۲
۷۷/۳	اردیبهشت ۸۲
۶۵/۶	خرداد ۸۲
۶۷/۲	تیر ۸۲
۷۳/۳	مرداد ۸۲
۷۵/۷	شهریور ۸۲
۸۱/۴	مهر ۸۲
۸۲/۹	آبان ۸۲
۸۲/۸	آذر ۸۲
۸۹/۴	دی ۸۲
۸۶/۴	بهمن ۸۲
۸۸/۸	اسفند ۸۲
۸۳/۸	فروردین ۸۳
۷۳/۴	اردیبهشت ۸۳
۷۷/۸	خرداد ۸۳
۸۲/۰	تیر ۸۳
۷۶/۰	مرداد ۸۳
۸۵/۴	شهریور ۸۳
۷۹/۰	مهر ۸۳
۸۱/۰	آبان ۸۳
۸۶/۰	آذر ۸۳

گفتنی است که شاخص انتظارات مصرف‌کننده (Index Consumer Expectation) اصولاً براساس نتایج حاصله دو سؤال: ۱- پیش‌بینی وضع اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده و ۲- پیش‌بینی وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، محاسبه می‌شود (پیش‌بینی کوتاه مدت). نحوه محاسبه بدین نحو است که برای هر سؤال ابتدا درصد پاسخ «بهتر می‌شود» به مجموع پاسخهای «بهتر می‌شود» و «بدتر می‌شود» تقسیم می‌گردد (از پاسخهای «تغییر نمی‌کند» صرف نظر می‌شود)؛ سپس متوسط نسبت به دست آمده دو سؤال در هر ماه محاسبه می‌گردد. از تقسیم متوسط به دست آمده هر ماه به ماه قبل، شاخص «انتظارات مصرف‌کننده» محاسبه می‌شود. برای آنکه مسئولان محترم تصویر دقیق‌تری داشته باشند و ایضاً برای سهولت مقایسه ارقام در ماههای مختلف، رقم اولین ماه بررسی (فروردین ماه ۸۱) معادل ۱۰۰ فرض می‌شود و بقیه اعداد به نسبت آن محاسبه می‌گردد.

←

می‌باشد. شاخص ترکیبی آینده‌نگر، از ترکیب تغییرات هر نماگر در هر ماه با وزن یکسان^۴ به دست آمده است. گفتیم که شاخص ترکیبی آینده‌نگر از شش مؤلفه:

۱- نقدینگی (M۲) به قیمتهای ثابت (تعدیل شده با تورم)، ۲- قیمت نفت، ۳- شاخص قیمت سهام، ۴- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره برای واحدهای مسکونی، ۵- شاخص انتظارات مصرف‌کننده و ۶- تعداد بیکاران، تشکیل شده است. اطلاعات مربوط به هر یک از این نماگرها به صورت ماهانه در دسترس می‌باشد و شاخص ترکیبی آینده‌نگر به صورت ماهانه محاسبه شده است.

۴. همچنان که در نوشتارهای قبلی مربوط به شاخص ترکیبی آینده‌نگر تشریح شده است، این شاخص بر مبنای متوسط مجموع تغییرات مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن، محاسبه شده است. در گذشته، برای محاسبه مجموع تغییرات مؤلفه‌ها (نماگرها)، از روش متوسط موزون استفاده می‌شد. بدین ترتیب که وزن هر مؤلفه با توجه به پراکندگی تغییرات هر مؤلفه و با استفاده از دیگر شاخصها (شاخصهای همزمان) به دست می‌آمد (راهبرد شماره ۲۲). بر مبنای مطالعاتی که گروه شاخصهای استراتژیک انجام داده است، برای محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر در ایران ضرورتی به اعمال وزن برای تغییرات شاخصهای هر نماگر دیده نشد. بدین معنی که پس از حذف وزن مؤلفه‌ها (وزن یکسان برای هر مؤلفه) و مقایسه آن با شاخصی که بر مبنای تغییرات موزون مؤلفه‌ها محاسبه شده است، مشاهده گردید که روند تغییرات و حرکت کلی شاخص ترکیبی آینده‌نگر در دو حالت (با وزن متفاوت و وزن یکسان) به میزان بسیار زیادی به هم نزدیک می‌باشد که نشان‌دهنده این است که تغییرات متغیرها دارای روند تقریباً یکسانی می‌باشد. ضمناً اخیراً سازمان بین‌المللی OECD و برخی دیگر از کشورها، متوسط تغییرات نماگرها را براساس میانگین ساده تغییرات محاسبه می‌نمایند و هیچ وزنی به تغییرات نماگرها نمی‌دهند. با توجه به موارد فوق‌الذکر تصمیم گرفته شد از این پس شاخص ترکیبی آینده‌نگر با ترکیب شاخصهای فردی هر یک از مؤلفه‌ها و با وزن یکسان محاسبه شود. همچنان که در بالا توضیح داده شده است، روند تغییرات این شاخص با روش جدید (وزن یکسان) با روند تغییرات آن با روش قدیم (با وزن متفاوت) یکسان است، در نتیجه کلیه نتیجه‌گیریها و تجربه و تحلیلهای انجام شده بر مبنای شاخص ترکیبی آینده‌نگر قبلی همچنان از اعتبار و دقت کافی برخوردار است.

در جدول شماره ۱، ستونهای ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲ و ۱۴ به ترتیب تغییرات ماهانه نماگرهای: نقدینگی (به قیمت ثابت)، نفت، سهام، تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای واحدهای مسکونی، شاخص انتظارات مصرف‌کننده و تعداد بیکاران رانشان می‌دهد. ستون ۱۵، مجموع تغییرات این نماگرها را به صورت ماهانه نشان می‌دهد (تا قبل از سال ۱۳۸۱، مجموع تغییرات بر مبنای سه مؤلفه به دست می‌آمد ولی از ابتدای سال ۱۳۸۱ با ۵ مؤلفه و از دی ماه سال ۱۳۸۱ با شش مؤلفه محاسبه می‌شود). ستون آخر (ستون ۱۶)، شاخص ترکیبی آینده‌نگر به صورت تجمعی و بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۳۷۰ محاسبه شده است. نتایج حاصل از ابتدای سال ۱۳۸۲ به صورت ماهانه به شرح ذیل می‌باشد:

در فروردین ماه پنج متغیر نقدینگی، نفت، تعداد پروانه‌های صادره برای واحدهای مسکونی، شاخص انتظارات مصرف‌کننده و تعداد بیکاران (معکوس) به ترتیب به میزان ۳/۳۱، ۱/۸۷، ۵/۸۱، ۲/۰۶ و ۲/۸۳ درصد کاهش داشته است و قیمت سهام ۵/۸۶ درصد افزایش داشت. مجموع (میانگین) تغییرات این نماگرها در این ماه ۱۳/۲ درصد کاهش یافت. لازم به توضیح است که در فروردین ماه معمولاً تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده و نقدینگی به نسبت ماه قبل از آن کاهش شدید می‌یابد. کاهش شدید تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده در این ماه معمولاً با افزایش قابل توجه در اردیبهشت ماه جبران می‌شود.

۲- همان‌طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود «شاخص انتظارات مصرف‌کننده» که در فروردین ماه ۸۱ برابر ۱۰۰ فرض شده است در ۴ ماه بعدی به طور مداوم تنزل داشته است و در مردادماه به عدد ۷۰/۶ می‌رسد و پس از افزایش در ماههای شهریور و مهر در آبان ماه به عدد ۷۰/۲ که پایین‌ترین رقم در طول سال ۸۱ می‌باشد رسیده و در پایان سال این شاخص به عدد ۷۸/۳ رسیده است که از ابتدای سال به میزان ۲۷ واحد (۷۸/۳-۱۰۰) کاهش داشته است.

در سال ۱۳۸۲ این شاخص پس از نوسانات مختصری در دو ماه اول در خردادماه افت شدید داشته و به عدد ۶۵/۶ رسیده است که پایین‌ترین عدد از فروردین سال ۱۳۸۱ (شروع بررسی) می‌باشد. از تیرماه سال ۸۲ این شاخص روند صعودی داشته و به میزان قابل توجهی افزایش نشان می‌دهد به طوری که در اسفند ماه عدد این شاخص به ۸۸/۸ رسیده است.

به این ترتیب می‌توان گفت که از دیدگاه خانوارهای ایرانی من حیث المجموع چشم‌انداز اقتصاد کشور و خانواده برای یک سال آینده در خرداد ماه سال ۸۲ در نازل‌ترین سطح خود از ابتدای سال ۸۱ قرار داشت. به عبارت دیگر تحولات ۱۵ ماه منتهی به خرداد ۸۲ - متناوباً از امیدواری ایشان به آینده کاسته بود. ولی از تیرماه سال ۸۲ این شاخص روند صعودی داشته و به میزان قابل توجهی افزایش نشان می‌دهد. با اینکه از دی ماه ۱۳۸۲ نوسانات محدودی در روند شاخص انتظارات مصرف‌کننده مشاهده می‌گردد، ولی در مجموع از آنجایی که متوسط یک ساله منتهی به آذر ماه ۸۳ در مورد این شاخص، ۸۲/۴ و متوسط یک ساله منتهی به آذر ماه ۸۲ در مورد این شاخص، ۷۵/۹ می‌باشد، می‌توان بهبودی نسبی این شاخص را در یک ساله اخیر نسبت به مدت مشابه سال قبل ملاحظه نمود. به عبارت دیگر می‌توان گفت تحولات سیاسی و اقتصادی و انتظارات تغییرات اقتصادی و سیاسی در یک ساله

اخیر، به امیدواری خانواده‌ها در مورد وضع اقتصادی خود و کشور در ۱۲ ماه آینده افزوده است.

۴- شاخص انتظارات مصرف‌کننده در گروه‌های مختلف اجتماعی - اقتصادی

با توجه به اهمیت شاخص مذکور و همکاری درخور تقدیر مسئولان محترم بانک مرکزی، این امکان به وجود آمده که این شاخص نه تنها برای کل خانوارها بلکه برای گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی (به صورت سه ماهه) به نحو متناوب استخراج و انتشار یابد.

نتایج نظرخواهی از اعضای^۱ خانوارها در سه ماهه سوم سال ۱۳۸۳ در زمینه پیش‌بینی وضع اقتصادی آینده به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان به شرح ذیل است:

۴-۱- وضعیت اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده

الف- نتایج مندرج در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که ۱۷/۴ درصد از پاسخگویان شاغل، وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضعیت فعلی پیش‌بینی می‌نماید. این درصد برای بیکاران ۱۲/۵ می‌باشد.

ب- ۱۶/۰ درصد از شاغلین بخش خصوصی و ۲۰/۶ درصد شاغلین بخش عمومی نیز نظر به بهتر شدن وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آتی داده‌اند.

ج- ۱۴/۵ درصد و ۱۷/۵ درصد از شاغلین در بخشهای صنعت و خدمات چنین نظری داشته‌اند.

د- ۱۵/۸ درصد از مردان و ۱۶/۲ درصد از زنان نسبت به بهتر شدن وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده امیدوار بوده‌اند.

ه- افراد با تحصیلات فوق لیسانس و دکترا و علوم دینی خوشبین تر از سایر افراد بوده‌اند و به ترتیب ۲۴/۷ و ۳۳/۳ درصد از آنان معتقد به بهبود وضع اقتصادی خانوار

←

۱. در این بررسی نظرات کلیه اعضای ۱۵ ساله و بیشتر خانوارها ملحوظ شده است.

شاخص ترکیبی آینده‌نگر در اردیبهشت ماه برای کلیه مؤلفه‌ها افزایش یافت (به غیر از نقدینگی که ۰/۰۱ درصد کاهش یافت). در این ماه تغییرات ماهانه نماگرهای نفت، سهام، تعداد پروانه‌های ساختمانی صادرشده برای واحدهای مسکونی، شاخص انتظارات مصرف‌کننده و تعداد بیکاران (معکوس) به ترتیب برابر ۰/۹۱، ۰/۲۵، ۲/۱، ۰/۷۸ و ۰/۶۲ درصد افزایش یافت و در مجموع شاخص ترکیبی آینده‌نگر ۵/۶۲ درصد در این ماه افزایش نشان می‌دهد.

از ماه خرداد تا اسفند ماه، سال ۸۲ مجموع تغییرات شاخص ترکیبی آینده‌نگر (ستون ۱۵) به ترتیب ۴/۵۷، ۳/۸۱، ۰/۸۶، ۰/۵۷، ۲/۰۳، ۱/۰۳، ۰/۱۵، ۳/۸۳، ۲/۲۶- و ۱۷/۸۶ درصد تغییر داشته است که نشان می‌دهد که در اغلب ماههای سال تغییرات این شاخص مثبت و فقط در سه ماه این تغییرات در سال ۸۲ منفی بوده است.

در ماههای مختلف سال ۱۳۸۲، شاخص قیمت نفت و شاخص قیمت سهام بیشترین مشارکت را در افزایش مجموع تغییرات شاخص ترکیبی آینده‌نگر داشته‌اند.

در شش ماهه اول سال ۱۳۸۳، تغییرات نقدینگی، قیمت نفت و سهام بیشترین اثر را در افزایش مجموع تغییرات شاخص ترکیبی آینده‌نگر داشتند و تغییرات ماه به ماه شاخص ترکیبی آینده‌نگر در فروردین ماه ۱۳۸۳ تا شهریور ۱۳۸۳ به ترتیب برابر ۸/۶۴-، ۴/۰۲، ۰/۳۳، ۴/۲۱، ۳/۹۲- و ۳/۹۶ درصد بوده است. منفی بودن این شاخص در فروردین ماه به دلیل فصلی بوده

است، زیرا تعداد پروانه‌های صادر شده برای واحدهای مسکونی در این ماه به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد. منفی بودن مجموع تغییرات شاخص ترکیبی آینده‌نگر در مرداد ماه سال ۱۳۸۳ به دلیل افت شاخص انتظارات مصرف‌کننده، کاهش تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده و افزایش بیکاری بوده است.

از شش مؤلفه تشکیل‌دهنده شاخص ترکیبی آینده‌نگر، ۵ مؤلفه:

- ۱- نقدینگی، ۲- قیمت نفت، ۳- قیمت سهام، ۴- تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره برای واحدهای مسکونی، ۵- تعداد بیکاران، متغیرهای کمی هستند و متغیر «شاخص انتظارات مصرف‌کننده» کیفی می‌باشد (شاخص به صورت کمی بر مبنای نتایج کیفی محاسبه شده است).

۳-۲- محاسبه نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر

همان طور که در قسمت قبل ملاحظه گردید شاخص ترکیبی آینده‌نگر بسیار وابسته به درصد تغییر ماهیانه تک تک نماگرها (مؤلفه‌ها) می‌باشد و بنابراین نوسانات فصلی فرضاً در مورد تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای واحدهای مسکونی و نقدینگی به قیمت ثابت می‌تواند بر آن تأثیر اساسی داشته باشد. بدین دلیل است که نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر که اثر نوسانات شدید را خنثی می‌نماید، نسبت به شاخص ترکیبی آینده‌نگر برتری و ارجحیت دارد. نرخ تغییر شش ماهه

جدول شماره ۳- پیش‌بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده
به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان سه ماهه سوم ۱۳۸۳

خصوصیات	گزینه	بهر می‌شود تغییر نمی‌کند بدتر می‌شود	جمع
وضع فعالیت:			
شاغل:	۱۷/۴	۴۲/۷	۳۹/۹
بیکار:	۱۲/۵	۳۵/۹	۵۱/۶
شاغل در بخش:			
خصوصی:	۱۶/۰	۴۰/۰	۴۴/۰
عمومی:	۲۰/۶	۴۸/۴	۳۱/۰
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی:			
صنعت:	۱۴/۵	۴۲/۲	۴۳/۳
خدمات:	۱۸/۵	۴۳/۳	۳۸/۲
جنس:			
مرد:	۱۵/۸	۴۱/۶	۴۲/۶
زن:	۱۶/۲	۴۶/۳	۳۷/۵
وضع سواد و تحصیل:			
بی‌سواد:	۱۲/۵	۳۸/۷	۴۸/۸
ابتدایی و کمتر:	۱۳/۶	۴۴/۴	۴۴/۰
راهنمایی و متوسطه:	۱۷/۹	۵۵/۹	۳۶/۲
فوق دیپلم و لیسانس:	۱۹/۲	۵۱/۵	۲۹/۳
فوق لیسانس و دکترا:	۲۴/۷	۵۰/۰	۲۵/۳
علوم دینی:	۳۳/۳	۴۷/۱	۱۹/۶
گروه سنی:			
۱۵ تا ۲۴ سال:	۱۸/۵	۵۲/۰	۲۹/۵
۲۵ تا ۳۴ سال:	۱۸/۸	۴۵/۶	۳۵/۶
۳۵ تا ۴۴ سال:	۱۵/۸	۴۲/۹	۴۱/۳
۴۵ تا ۵۴ سال:	۱۴/۰	۴۶/۸	۴۶/۸
۵۵ تا ۶۴ سال:	۱۲/۳	۳۹/۵	۴۸/۲
۶۵ سال و بیشتر:	۱۲/۵	۴۶/۱	۴۱/۴

جدول شماره ۴- پیش‌بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده
به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان سه ماهه سوم ۱۳۸۳

خصوصیات	گزینه	بهر می‌شود تغییر نمی‌کند بدتر می‌شود	جمع
وضع فعالیت:			
شاغل:	۲۶/۳	۲۶/۰	۲۷/۷
بیکار:	۱۷/۵	۲۵/۹	۵۶/۶
شاغل در بخش:			
خصوصی:	۲۴/۵	۲۵/۱	۵۰/۴
عمومی:	۳۰/۱	۲۷/۹	۴۲/۰
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی:			
صنعت:	۲۵/۶	۲۳/۲	۵۱/۲
خدمات:	۲۶/۰	۲۷/۳	۴۶/۷
جنس:			
مرد:	۲۶/۱	۲۶/۰	۲۷/۹
زن:	۲۴/۷	۳۰/۳	۴۷/۰
وضع سواد و تحصیل:			
بی‌سواد:	۲۸/۱	۲۶/۵	۲۵/۴
ابتدایی و کمتر:	۲۵/۵	۲۶/۴	۴۸/۱
راهنمایی و متوسطه:	۲۱/۶	۲۹/۸	۴۸/۶
فوق دیپلم و لیسانس:	۲۲/۷	۳۱/۸	۲۵/۵
فوق لیسانس و دکترا:	۲۲/۲	۳۴/۸	۴۳/۰
علوم دینی:	۵۴/۰	۲۸/۰	۱۸/۰
گروه سنی:			
۱۵ تا ۲۴ سال:	۲۲/۷	۳۳/۶	۴۳/۷
۲۵ تا ۳۴ سال:	۲۲/۱	۲۹/۷	۴۸/۲
۳۵ تا ۴۴ سال:	۲۴/۳	۲۷/۲	۴۸/۵
۴۵ تا ۵۴ سال:	۲۵/۶	۲۴/۴	۵۰/۰
۵۵ تا ۶۴ سال:	۲۳/۷	۲۷/۲	۴۹/۱
۶۵ سال و بیشتر:	۲۸/۱	۲۹/۶	۴۲/۳

جدول شماره ۵- پیش‌بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده
به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان سه ماهه سوم ۱۳۸۳

وضع فعالیت:	کرنه	بهرتر می‌شود	تغییر نمی‌کند	بدتر می‌شود	جمع
شاغل	۳۳/۵	۲۰/۳	۲۶/۲	۱۰۰/۰	
بیکار	۲۴/۰	۲۱/۱	۵۴/۹	۱۰۰/۰	
شاغل در بخش:					
خصوصی	۳۰/۳	۲۰/۵	۲۹/۲	۱۰۰/۰	
عمومی	۴۰/۴	۲۰/۰	۳۹/۶	۱۰۰/۰	
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی:					
صنعت	۳۰/۷	۲۰/۱	۲۹/۲	۱۰۰/۰	
خدمات	۳۴/۲	۲۰/۵	۴۵/۳	۱۰۰/۰	
جنس:					
مرد	۳۲/۷	۲۰/۷	۴۶/۶	۱۰۰/۰	
زن	۲۹/۵	۲۴/۳	۴۶/۲	۱۰۰/۰	
وضع سواد و تحصیل:					
بی‌سواد	۳۲/۶	۲۳/۲	۴۴/۲	۱۰۰/۰	
ابتدایی و کمتر	۳۰/۵	۲۲/۵	۴۷/۰	۱۰۰/۰	
راه‌نمایی و متوسطه	۲۹/۵	۲۳/۱	۴۷/۴	۱۰۰/۰	
فوق دیپلم و لیسانس	۳۲/۱	۲۲/۵	۴۵/۴	۱۰۰/۰	
فوق لیسانس و دکترا	۳۰/۲	۲۸/۱	۴۱/۷	۱۰۰/۰	
علوم دینی	۶۲/۵	۲۰/۸	۱۶/۷	۱۰۰/۰	
گروه سنی:					
۱۵ تا ۲۴ سال	۳۲/۸	۲۴/۶	۴۲/۶	۱۰۰/۰	
۲۵ تا ۳۴ سال	۲۹/۶	۲۳/۱	۴۷/۳	۱۰۰/۰	
۳۵ تا ۴۴ سال	۳۱/۰	۲۱/۶	۴۷/۴	۱۰۰/۰	
۴۵ تا ۵۴ سال	۳۰/۲	۲۱/۴	۴۸/۴	۱۰۰/۰	
۵۵ تا ۶۴ سال	۲۸/۰	۲۳/۶	۴۸/۴	۱۰۰/۰	
۶۵ سال و بیشتر	۳۲/۷	۲۴/۸	۴۲/۵	۱۰۰/۰	

خود در ۱۲ ماه آینده بوده‌اند.

و- ۱۷۸ درصد از افراد در گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ سال، وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضعیت فعلی پیش‌بینی نموده‌اند. این درصد برای سایر گروه‌های سنی پایین‌تر می‌باشد.

۴-۲- وضعیت اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده

الف- جدول شماره ۴ نشان می‌دهد ۲۶/۳ درصد از شاغلین، وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضع موجود پیش‌بینی نموده‌اند. این درصد برای بیکاران ۱۷/۵ درصد بوده است.

ب- ۲۴/۵ درصد شاغلین بخش خصوصی و ۳۰/۱ درصد شاغلین بخش عمومی نیز چنین نظری داشته‌اند.

ج- ۲۵/۶ درصد و ۲۶/۰ درصد از شاغلین به ترتیب در بخش‌های صنعت و خدمات معتقد بوده‌اند که وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده بهتر خواهد شد.

د- ۲۶/۱ درصد از مردان و ۲۲/۷ درصد از زنان نسبت به بهبود وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده امیدوار بودند.

شاخص ترکیبی آینده‌نگر برای پیش‌بینی نقاط برگشت بر شاخص ترکیبی آینده‌نگر برتری دارد. نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر که آن را با $R(t)$ نمایش می‌دهیم از فرمول زیر محاسبه می‌شود. در فرمول زیر، $C(t)$ شاخص ترکیبی آینده‌نگر می‌باشد.

$$R(t) = \left[\left(\frac{C(t) \cdot 12}{\sum_{i=1}^{12} C(t-i)} \right)^{\frac{12}{6.5}} - 1 \right] * 100$$

نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر $R(t)$ از نسبت شاخص ترکیبی آینده‌نگر $C(t)$ در ماه t بر متوسط شاخص ترکیبی آینده‌نگر از زمان $t-12$ یا $t-1$ و به ترتیب فوق محاسبه می‌شود. بنابراین نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر کمتر تغییرات شدید می‌نماید (تغییرات هموار می‌شود) و نشانه‌های روشن‌تر و زود هنگام‌تر از نقاط برگشت آینده را نسبت به شاخص ترکیبی آینده‌نگر مشخص می‌نماید. در عمل در کشورهای OECD، نقاط اوج GDP در حدود نه ماه بعد از نشانه‌های اوج در نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر دریافت می‌شود. گروه شاخص‌های استراتژیک در مرکز تحقیقات استراتژیک از این بس نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر را به طور مرتب محاسبه وارئه خواهد نمود.

در جدول شماره ۲ اطلاعات شاخص ترکیبی آینده‌نگر $C(t)$ و نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر $R(t)$ از سال ۱۳۷۹ تا

شش ماهه سال ۱۳۸۳ ارائه شده است. ۵

۴- چشم انداز سال ۱۳۸۴

۱-۴- تصویر کلی

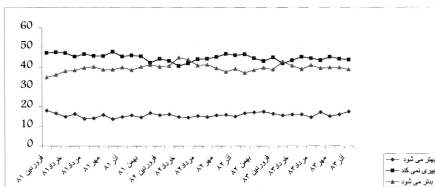
همان طور که در قسمت قبل بیان کردیم، برای پیش بینی نقاط برگشت (نقاط اوج و حوض) نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر نسبت به شاخص ترکیبی آینده نگر برتری دارد. بنابراین تحلیل خود را براساس جدول شماره ۲ و نمودار شماره ۱، نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر بیان خواهیم نمود. با ملاحظه ارقام نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر $R(t)$ در شش ماهه اول سال ۱۳۸۳ و شش ماهه اول سال ۱۳۸۲ پیش بینی می شود که نرخ رشد اقتصادی در سال ۱۳۸۴ در حول و حوش سال ۱۳۸۳ خواهد بود. پیش بینی دقیق تر پس از دستیابی به آمار، اطلاعات تا پایان سال جاری امکان پذیر خواهد بود.

با ملاحظه نمودار نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر، امکان اطلاع زود هنگام از نقاط برگشت اقتصادی امکان پذیر است. برای مثال براساس این نمودار سال ۷۷ از شرایط نامناسبی برخوردار بوده که احتمال رکود و کاهش نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در یک سال آینده را پیش بینی می نماید. براساس آمار رسمی بانک مرکزی ج.ا.ایران، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (به قیمت های ثابت سال

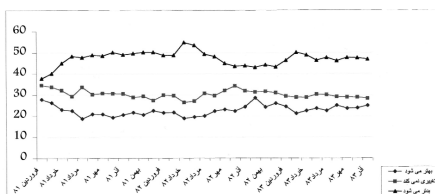
۵ اطلاعات کامل این دو متغیر از سال ۱۳۷۱ موجود می باشد. می توانید اطلاعات مربوط به $R(t)$ را از سال ۱۳۷۱ در نمودار (۱) ملاحظه فرمایید.

نمودار

نمودار ۱- پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده

نمودار ۲- پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده

ه- ۵۴/۰ درصد از افراد با تحصیلات علوم دینی و ۲۸/۱ درصد از افراد در گروه سنی ۶۵ سال و بیشتر چنین نظری را ابراز داشته اند.

۳-۴- وضعیت اقتصادی کشور در ۵ سال آینده

الف- نتایج مندرج در جدول شماره ۵ نشان می دهد که ۳۳/۵ درصد از شاغلین و ۲۴/۰ درصد از بیکاران معتقد بودند وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده بهتر از وضع کنونی خواهد بود.

ب- این نسبت برای شاغلین در بخش های خصوصی و عمومی به ترتیب ۳۰/۳ درصد و ۴۰/۴ درصد و برای شاغلین در بخش های صنعت و خدمات به ترتیب ۳۰/۷ درصد و ۳۴/۲ درصد بوده است.

ج- ۳۲/۷ درصد از مردان و ۲۹/۵ درصد از زنان نسبت به بهبود وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده امیدوار بوده اند.

د- ۶۲/۵ درصد از افراد با تحصیلات علوم دینی و ۳۲/۸ درصد از افراد ۱۵ تا ۲۴ سال چنین نظری داشته اند.

تهدیدهای بنیادی

در اقتصاد ایران

گروه تحقیق

۱- تورم

امروزه در بسیاری از کشورهای دنیا کنترل تورم به عنوان اصلی ترین هدف سیاستگذاران اقتصادی قلمداد می شود زیرا انجام اصلاحات اقتصادی در شرایط وجود تورمهای بالا امکان پذیر نمی باشد و سیاستگذاران را مجبور به عقب گرد از اعمال سیاستهای اقتصادی و اصلاحات ساختاری می گرداند. انجام بسیاری از اصلاحات ساختاری بنیادی، تورمزا می باشد و تنها در شرایط وجود تورمهای پایین و یک رقمی امکان تحمل آن برای جامعه وجود دارد. این تجربه در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله در ترکیه در اواخر دهه ی ۸۰ و دهه ی ۹۰ میلادی و در ایران در دوران ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی و عقب گرد از سیاستهای تعدیل اقتصادی مشاهده شده است. تورم بالا بسیاری از متغیرهای کلان اقتصادی را به تبع خود تضعیف می نماید. از جمله باعث می شود نرخ ارز واقعی کاهش یافته و به صادرات لطمه وارد گردد؛ امکان کنترل وضع مالی دولت مشکل می گردد و غالباً با عدم تراز مالی دولت همراه می گردد.

تورم طی سالهای ۸۲-۱۳۷۹ به ترتیب برابر با ۱۲/۶، ۱۷/۴، ۱۵/۸ و ۱۵/۶ درصد بوده است و این در حالی است نرخ تورم کشورهای در حال توسعه و نرخ تورم جهانی در سال ۲۰۰۲ به ترتیب ۵/۴ و ۳/۴ درصد بوده است. همان طور که از نرخ تورم طی ۴ سال اخیر در کشور مشاهده می شود، علاوه بر بالا بودن آن نسبت به متوسط

(۱۳۷۶) در سال ۱۳۷۷، ۲/۹ درصد و در سال ۱۳۷۸، ۱/۶ درصد بوده است. همچنین با ملاحظه نمودار نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر، نقطه اوج در سال ۱۳۷۸ ملاحظه می شود که پیش بینی کننده رشد اقتصادی بیشتر در سال بعد از آن یعنی سال ۱۳۷۹ می باشد. براساس آمار رسمی بانک مرکزی ج.ا.ایران نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۷۸، ۷/۶ درصد و در سال ۱۳۷۹، ۵/۰ درصد بوده است؛ و به همین ترتیب براساس این نمودار، امکان پیش بینیهای کوتاه مدت در مورد نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به صورت بهبود شرایط اقتصادی یا بدتر شدن وضعیت اقتصادی و با آینده نگری در حدود ۹ الی ۱۲ ماه امکان پذیر است. نمودار نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده نگر، اطلاعات را از ابتدای سال ۱۳۷۱ تا شهریور ماه سال ۱۳۸۳ نشان می دهد. از این نمودار می توان دوره های رکود^۶ و رونق اقتصادی را ردیابی نمود و فاصله زمانی بین یک نقطه اوج رونق تا اوج رونق بعدی را ملاحظه نمود (با توجه به این نمودار این دوره برای اقتصاد ایران در حدود ۴ سال می باشد). لازم به یادآوری می باشد با توجه به آینده نگری این شاخص، نقاط اوج و رکودی که در این

۶ تعاریف متفاوتی از رکود در ادبیات اقتصادی ارائه شده است. یکی از تعاریف رکود عبارت است از «دوره ای که کاهش معنی دار در چهار عامل تولید، درآمد، اشتغال و تجارت پیدا شود». این دوره معمولاً بین ۶ ماه تا یکسال است. برخی اقتصاددانان در رابطه با شاخصهای آینده نگر، کاهش پی در پی (بیش از سه دوره متوالی) تغییرات شاخص ترکیبی آینده نگر را به منزله رکود تلقی می نمایند. دیگر تعریف پذیرفته شده از رکود اقتصادی، تفاوت معنی دار رشد بالفعل اقتصادی از رشد بالقوه اقتصادی می باشد.

نمودار دیده می‌شود حدود یک سال قبل از نقطه اوج و یا رکودی است که در حرکت اقتصادی به وجود می‌آید. تحلیل‌های فوق از طریق شاخص ترکیبی آینده‌نگر C(t) نیز امکان‌پذیر است. به عبارت دیگر پیش‌بینی دوره‌های رونق و رکود از طریق آن امکان‌پذیر است. بدین معنی که در مواقعی که این شاخص سیر نزولی دارد وضعیت رکود اقتصادی برای آینده اقتصاد پیش‌بینی می‌گردد و در مواقعی که این شاخص سیر صعودی دارد وضعیت رونق اقتصادی برای آینده انتظار می‌رود. به عبارت دیگر پیش‌بینی دوره‌های رونق و رکود از طریق آن امکان‌پذیر است. بدین معنی که در مواقعی که این شاخص سیر نزولی دارد وضعیت رکود اقتصادی برای آینده اقتصاد پیش‌بینی می‌گردد و در مواقعی که این شاخص سیر صعودی دارد وضعیت رونق اقتصادی برای آینده انتظار می‌رود.

۲-۴- مروری بر پیش‌بینی‌های گذشته

در حال حاضر، این پنج‌مین سالی است که با تکیه بر نماگرهای آینده‌نگر، حرکت کلی اقتصاد برای آینده کوتاه مدت مورد پیش‌بینی قرار می‌گیرد. این نماگرها حالیه در کشورهای مختلف، توجه رهبران و مسئولان عالی را به خود جلب نموده است. اینک مروری داریم بر پیش‌بینی‌های گذشته و درجه تحقق آنها:

۱- محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر در سال ۱۳۷۸ و بهبود وضعیت آن، نشان دهنده رشد بالاتر اقتصادی در سال ۱۳۷۹ نسبت به سال

کشورهای در حال توسعه و جهان، روند آن نیز مناسب نبوده و در حالی که در سالهای ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ در حول و حوش ۱۱ و ۱۲ درصد بوده است و در سالهای ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲، نزدیک به ۱۶ درصد بوده است. دیگر اکنون در کمتر کشوری در دنیا با تورم‌های بالا مواجه می‌باشیم و این الزام را در جهت کنترل تورم شدیدتر می‌نماید.^۱

۲- بیکاری

یکی دیگر از مهم‌ترین مشکلات اقتصاد ایران، نرخ بیکاری بالای می‌باشد و این در حالی است که سیستم‌های تأمین اجتماعی در کشور ضعیف بوده و مشکل مورد اشاره را تشدید می‌نماید که می‌تواند موجب مشکلات اجتماعی و سیاسی جدی گردد.

نرخ بیکاری در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ به ترتیب برابر با ۱۲/۵ و ۱۷/۵ درصد بوده است و این در حالی است که نرخ بیکاری جهانی در سال ۲۰۰۳، ۶/۲ درصد بوده است و فاصله زیاد ما را با متوسط جهان نمایان می‌سازد.

بالا ترین نرخ بیکاری در مناطق شهری کشور و به تفکیک استان در سال ۱۳۸۲، مربوط به استان ایلام با ۲۲/۱ درصد و پایین‌ترین نرخ بیکاری مربوط به استان یزد با ۴/۱ درصد می‌باشد. نرخ بیکاری در مناطق شهری کشور و در استان تهران در سال ۱۳۸۲، برابر با ۱۲/۴ درصد بوده است.

بیشترین نرخ بیکاری در رده‌های مختلف سنی و در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۲ مربوط به رده‌های ۱۵-۱۹ سال، ۲۰-۲۴ سال و ۲۵-۲۹ سال و به ترتیب برابر با ۱۷/۶، ۲۶/۰ و ۱۷/۶ درصد بوده است. بیشترین نرخ بیکاری مربوط به رده سنی ۲۰-۲۴ سال می‌باشد. و این

۱. ترکیه که در سال ۲۰۰۱ از نرخ تورمی در حدود ۷۰ درصد برخوردار بوده است، در May سال ۲۰۰۴ (اردیبهشت ۸۳)، آن را به حدود ۱۰ درصد تنزل داده است.

در حالی است که در کل جهان و در سال ۲۰۰۳، بالاترین نرخ بیکاری در رده سنی ۱۵-۲۴ سال و برابر با ۱۴/۴ درصد بوده است. که از این نظر با جهان هماهنگ بوده و دقیقاً در همین رده سنی بالاترین نرخ تورم را دارا می‌باشیم. نرخ بیکاری در سال ۱۳۸۲ و در مناطق شهری در بین زنان بسیار بیشتر از مردان بوده است؛ این نرخ در مورد مردان و زنان به ترتیب برابر با ۹/۰ و ۲۴/۹ درصد بوده است.

بیشترین جمعیت شاغل در مناطق شهری کشور و در سال ۱۳۸۲ در بخش خدمات فعالیت نموده‌اند. از کل اشتغال کشور در سال ۱۳۸۲ و در مناطق شهری، ۶۳/۸۸ درصد مربوط به خدمات بوده است.

در سال ۱۳۸۲ و در مناطق شهری کشور، بیشترین نرخ بیکاری به تفکیک میزان سواد و تحصیل، مربوط به تحصیلات متوسطه و لیسانس و به ترتیب برابر با ۱۶/۶ و ۱۵/۳ درصد بوده است.

۳- توزیع ناعادلانه درآمد و پایین بودن درآمد سرانه

ایران در حال حاضر از نقطه نظر درآمد سرانه از متوسط درآمد سرانه جهان پایین‌تر است و داشتن توزیع ناعادلانه تر درآمد در این شرایط، تعداد افراد فقیر جامعه را (با معیارهای مختلف در زمینه تعیین افراد فقیر و ذواقیر) افزایش می‌دهد. ضریب جینی که یکی از معروفترین ملاکهای توزیع ناعادلانه درآمد می‌باشد، در کشوری سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۸۱ به ترتیب برابر با ۰/۳۹۶۵، ۰/۴۰۰۹، ۰/۳۹۹۱، ۰/۳۹۸۵ و ۰/۴۱۹۱ بوده است (اطلاعات بانک مرکزی ج.ا.ا). این ضریب در اکثر کشورهای دنیا بین ۳ الی ۴ می‌باشد و ملاحظه می‌گردد که در ایران به حد بالای آن نزدیک و حتی در برخی از سالها به خصوص سال ۱۳۸۱ بالاتر از حد بالای ذکر شده می‌باشد که نشانگر بدتر شدن توزیع درآمد در این سال است.

جدول شماره ۲- شاخص ترکیبی آینده‌نگر C(t)

و نرخ تغییر شش ماهه شاخص ترکیبی آینده‌نگر R(t)

year	mounth	C(t) 1370=100	%R(t)
1379	1	204/22	16/82
	2	220/56	29/48
	3	224/97	27/90
	4	220/47	17/67
	5	231/5	24/59
	6	240/76	29/13
	7	243/16	26/87
	8	250/46	28/78
	9	227/92	4/50
	10	232/48	6/66
	11	241/77	12/50
	12	246/61	14/43
1380	1	253/0	17/28
	2	259/5	19/03
	3	264/64	20/34
	4	254/85	9/45
	5	262/9	13/43
	6	259/8	8/82
	7	244/6	-3/78
	8	242/3	-5/53
	9	246/71	-1/84
	10	252/48	1/27
	11	252/81	0/28
	12	271/8	13/86
1381	1	236/25	-13/43
	2	258/71	3/41
	3	248/83	-3/72
	4	262/71	7/46
	5	247/27	-4/37
	6	251/02	-0/73
	7	251/58	0/21
	8	241/16	-7/71
	9	243/19	-6/21
	10	261/01	7/10
	11	260/83	6/41
	12	286/55	25/97
1382	1	251/07	-2/18
	2	265/59	7/55
	3	278/02	16/54
	4	288/8	22/85
	5	291/31	22/91
	6	292/98	21/05
	7	298/98	22/65
	8	295/9	17/12
	9	296/35	13/89
	10	307/9	18/68
	11	299/96	10/25
	12	337/78	34/41
1383	1	309/78	11/49
	2	322/48	16/45
	3	323/55	13/79
	4	337/46	20/18
	5	324/4	9/05
	6	337/51	15/41

۱۳۷۸ بود. عملکرد اقتصاد ایران، پیش‌بینی را تحقق بخشید. رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۷۸، ۱۶ درصد و در سال ۱۳۷۹، ۵/۰ درصد بوده است (بانک مرکزی جمهوری

اسلامی ایران) این پیش‌بینی در راهبرد شماره ۲۰ (صفحه ۳۵۳) بیان شده بود.

۲- محاسبه شاخص ترکیبی آینده‌نگر در سال ۱۳۷۹ نشانگر بدتر شدن وضعیت آن نسبت به سال قبل از آن و نمایانگر کاهش رشد اقتصادی در سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۹ بود که با واقعیت اقتصاد ایران انطباق یافت. رشد اقتصادی در سال ۱۳۸۰، ۳/۳ درصد و در سال ۱۳۷۹، ۵/۰ درصد بوده است (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی، سه ماهه دوم سال ۱۳۸۳). این موضوع قبل از انتشار آمار رسمی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در گزارشهای مرکز تحقیقات استراتژیک از جمله در «راهبرد شماره ۲۰، صفحه ۳۵۷» مطرح گردید.

۳- در مورد پیش‌بینی وضعیت اقتصادی در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۱ به دلیل دراختیار قرار گرفتن دو نماگر جدید به صورت ماهیانه (تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده و شاخص انتظارات مصرف‌کننده) بیان کردیم که نمی‌توان پیش‌بینی کاملاً دقیقی در این زمینه انجام داد ولی بیان نمودیم که این دو نماگر جدید در سال ۱۳۸۱ در بیشتر موارد تغییرات منفی داشته‌اند و دارای مشارکت منفی در شاخص ترکیبی آینده‌نگر بوده‌اند. براساس آمار رسمی بانک مرکزی، رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۸۱ برابر به ۷/۵ درصد و رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۸۲، برابر با ۶/۷ درصد بوده است. این پیش‌بینی در راهبرد

۴- کم بودن نقطه ارتباطی با دنیا بیرون

نقطه ارتباطی اصلی ایران با جهان از طریق نفت است و این مسئله ارتباط ما را با جهان محدود و خطرپذیر می‌سازد. از طرف دیگر میزان سرمایه‌گذاری خارجی در کشور محدود و در موارد انجام شده نیز با ارزیابی دقیق از اثرات آن بر منابع ملی و تأثیرات آن در یک افق میان مدت و بلند مدت صورت نپذیرفته است. کلاً مدیریت آن نیاز به ارتقاء دارد تا منافع ملی و منافع اصلی که حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی است، حاصل کشور گردد. در دنیای کنونی بدون ارتباط با دنیای خارج، امکان حیات محدود می‌گردد و تلاش در جهت یافتن بهترین شرکای تجاری و مطمئن الزامی است. با توجه به جهانی شدن اقتصاد، افق بلند مدت و میان مدت و وضعیت ارتباطی ما به ویژه در زمینه اقتصاد با دنیای خارج نامشخص و با ابهاماتی همراه است.

۵- عدم توجه به مسائل محیط زیست

در ایران توجه به مسائل محیط زیست ناکافی است و ضرورت تغییرات بنیادی در این زمینه را طلب می‌نماید. توجه تمامی کشورها به توسعه پایدار نشانگر توجه کشورها به مسئله محیط زیست می‌باشد. در ایران بسیاری از تولیدات کشور بدون توجه یا کم توجه به ملاحظات محیط زیستی صورت می‌پذیرد از جمله در زمینه صنعت پتروشیمی، خودرو و بسیاری از موارد دیگر. در زمینه محاسبه هزینه و فایده، باید هزینه و فایده اجتماعی که تمامی ملاحظات از جمله ملاحظات محیط زیستی را در برمی‌گیرد، در نظر گرفته شود در این صورت بسیاری از فعالیتها، به دلیل هزینه‌های بالای محیط زیستی، با صرفه نخواهد بود و از گردونه تولید خارج خواهد شد. در کشورهای دنیا قوانین جدی محیط زیستی وجود دارد و در مواردی با

گرفتن مالیاتهای هنگفت، در جهت محاسبه دقیق تر هزینه اجتماعی گامهای جدی بر می دارند. اکنون ایران از نظر مسائل و مشکلات محیط زیستی در جایگاه نامناسبی قرار دارد و انجام اصلاحات جدی در این زمینه را طلب می نماید.

وضعیت محیط کسب و کار ایران در بین ۷ کشور منطقه

ردیف	عوامل مؤثر	امتیاز ۱۹۹۸-۲۰۰۲	نمای کسب و کار و رتبه بین ۷ کشور منطقه
۱	محیط سیاسی	۲	هفتم
۲	محیط اقتصاد کلان	۳/۸	—
۳	فرصتهای بازار	۳/۱	—
۴	سیاست در رابطه با شرکتهای خصوصی و رقابت	۱/۶	—
۵	سیاست در رابطه با سرمایه گذاری خارجی	۱/۵	—
۶	تجارت خارجی و کنترل ارزی	۱/۵	—
۷	مالیاتها	۱/۷	—
۸	تأمین مالی	۱/۳	—
۹	بازار کار	۲/۵	—
۱۰	زیر ساختها	۲/۲	—

مآخذ: EIU

۶- موقعیت نامناسب از نظر محیط کسب و کار

در سال ۲۰۰۲ رتبه بندی محیط کسب و کار ایران توسط EIU (Economist Intelligence Unit) در دو بخش جهانی، شامل ۶۰ کشور و ۷ منطقه انجام پذیرفت. برای رتبه بندی کشورها در مجموع ۱۰ عامل مؤثر، انتخاب شده است. ایران نه تنها در بین ۶۰ کشور جهان از رتبه بسیار نامناسبی برخوردار است، بلکه حتی در بین ۷ کشور منطقه شامل کشورهای مصر، الجزایر، اسرائیل، نیجریه، عربستان سعودی و آفریقای جنوبی رتبه هفتم یعنی بدترین رتبه را اتخاذ کرده است؛ که در جدول زیر، ریز اطلاعات آن موجود می باشند، محیط کسب و کار نشانگر امکان فعالیت اقتصادی به ویژه توسط بخش خصوصی در کشور را نمایان می سازد که نشانگر شرایط بسیار بد کشور در این زمینه است. بالاترین امتیاز یعنی مطلوب ترین امتیاز مربوط به هر یک از عوامل ذکر شده در جدول زیر ۱۰، می باشد. که در این زمینه و تنها در ۲ عامل از بین ۱۰ عامل ذکر شده، امتیاز ایران کمی بالاتر از ۳ بوده است.

شماره ۲۹ صفحه ۱۱۶ بیان شده بود.

با همه این اوصاف، لازم به ذکر است که هر پیش بینی از خصوصیت کلی پیش بینیها برخوردار است و از قطعیت برخوردار نمی باشد ولی فراموش نکنیم که این روش پیش بینی کوتاه مدت از مقبولیت بالایی در بین کشورها برخوردار بوده و بر همین اساس انجام می پذیرد.

۵- چشم انداز اقتصاد کشورهای توسعه یافته (با توجه به نماگرهای آینده نگر)

۱-۵- مقدمه

شاخص ترکیبی آینده نگر توسط سازمان بین المللی OECD برای گروههای مختلف کشورهای OECD به گونه ای طراحی شده است که علامت زود هنگام جهت نشان دادن نقاط اوج رونق و اوج کساد بین دوره های انبساطی و انقباضی فعالیتهای اقتصادی را به دست دهد. این اطلاعات برای ۲۳ کشور عضو از سال ۱۹۸۰ محاسبه شده است. این شاخص بیشتر اطلاعات کیفی در مورد حرکت های اقتصادی را نشان می دهد تا اندازه گیریهای کمی، در نتیجه هدف این شاخص علامت دهی در مورد رشد اقتصادی به صورت «افزایش و یا کاهش» می باشد و نه لزوماً بیان دقیق مقادیر کمی. تعداد و نوع مؤلفه های تشکیل دهنده کشورهای عضو OECD تاحدی متفاوت می باشد و معمولاً بین ۷ تا ۱۱ مؤلفه می باشد. این شاخص برای ۲۳ کشور عضو و گروه بندیهای مختلف از کشورها

(در جدول شماره ۳، نام کشورها در گروه‌بندیهای مختلف آمده است) در ۷ گروه ۱- کل OECD، ۲- OECD اروپا، ۳- ۱۵ کشور اروپایی، ۴- منطقه اروپا، ۵- چهار کشور بزرگ اروپا، ۶- کشورهای گروه GV و ۷- NAFTA، محاسبه شده است.

شاخص ترکیبی آینده‌نگر برای هر کشور از متوسط تغییرات (با وزن یکسان) نماگرهای آینده‌نگر در هر کشور به دست آمده است. در ترکیب کشورها در هر گروه، هر کشوری دارای وزنی (ضریب اهمیت) می‌باشد (در جدول شماره ۳ وزن هر کشور در هر گروه در داخل پراتنز آورده شده است). این وزن با توجه به دو عامل تولید ناخالص داخلی (GDP) و برابری قدرت خرید (Purchasing Power Parity - PPP) بر پایه سال ۱۹۹۵ برآورد شده است.

۵-۲- نتایج به دست آمده (ماه نوامبر ۲۰۰۴)

شاخص ترکیبی آینده‌نگر (CLI) در ماه نوامبر ۲۰۰۴ به میزان ۰/۲ واحد در منطقه OECD، افزایش نشان می‌دهد. این شاخص از رقم ۱۰۳/۲ در ماه اکتبر به ۱۰۳/۴ درباره ماه نوامبر رسید. CLI برای کشور آمریکا به میزان ۰/۱ واحد در ماه نوامبر کاهش نشان می‌دهد. در «منطقه اروپا» CLI به میزان ۰/۳ واحد افزایش نشان می‌دهد. CLI برای کشور ژاپن به میزان ۰/۲ واحد در ماه نوامبر افزایش داشته است. برای کشور انگلستان شاخص ترکیبی آینده‌نگر به میزان ۰/۴ واحد افزایش نشان می‌دهد ولی برای کانادا این شاخص در ماه نوامبر به میزان ۰/۲ واحد کاهش

۷- بهره‌وری پایین سرمایه و نیروی کار

بهره‌وری سرمایه و نیروی کار، به‌ویژه بهره‌وری سرمایه در کشور بسیار پایین است که باید تلاشهای جدی و بنیادی در زمینه اصلاح آن صورت پذیرد. در جدول زیر اطلاعات مربوط به متغیرهای ذکر شده آمده است.

بهره‌وری عوامل تولید (واحد: درصد)

شاخص	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	متوسط رشد دوره
بهره‌وری نیروی کار	۱۰۰	۱۰۲/۶	۱۰۱/۴۳	۱۰۳/۷۲	۱۰۶/۲۷	۱/۸۱
بهره‌وری سرمایه	۱۰۰	۹۲/۶۰	۹۱/۲۰	۸۹/۵۸	۸۷/۸۷	-۲/۸۹
بهره‌وری کل	۱۰۰	۹۸/۵۵	۹۵/۱۷	۹۵/۱۷	۹۴/۸۲	-۱

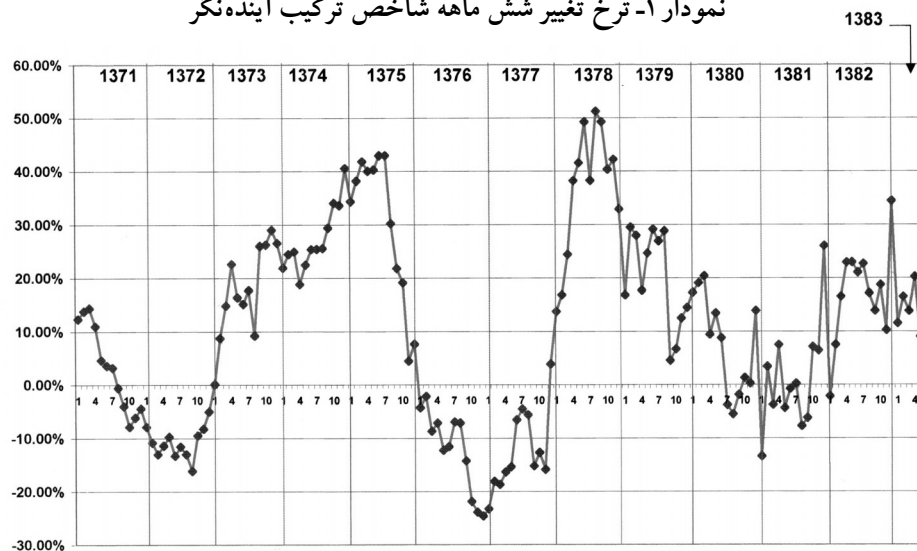
مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی گزارش اقتصادی سال ۸۱- جلد اول

همان طور که از جدول فوق مشخص است وضعیت ما از نظر بهره‌وری سرمایه طی دوره زمانی ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۱ بسیار نامطلوب و حتی بسیار نامناسب‌تر از سال پایه مورد بررسی یعنی سال ۱۳۷۶ می‌باشد. این شاخص از حد ۱۰۰ در سال ۱۳۷۶ به ۸۶/۳۵ در سال ۱۳۸۱ رسیده است و از نظر بهره‌وری نیروی کار نیز بهبود بسیار جزئی و نامناسب می‌باشد. به طوری که بهره‌وری کل عوامل تولید در طول دوره مورد بررسی ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۱ از رشد متوسط ۱- برخوردار بوده است.

۸- عدم انضباط مالی دولت و بزرگ بودن بخش دولتی

بودجه دولت هر ساله رو به گسترش است (حتی بیش از تورم) و همچنین کسری بودجه دولت هر ساله به میزان قابل توجهی بروز می‌نماید. شرکت‌های دولتی رو به گسترش بوده‌اند و ماهیت آنها نه دولتی است و نه خصوصی و از ماهیت نامشخص برخوردار است. این شرکتها را خصوصی نمی‌توان تلقی نمود چون از مدیریت خصوصی برخوردار نبوده و نحوه رفتار آنها خصوصی نیست. همچنین این شرکتها خود را دولتی تلقی ننموده و در محاسبه میزان هزینه تمام شده و موارد دیگر تاحدی اختیاری عمل می‌نماید نظیر شرکت مخابرات، شرکت آب و فاضلاب و موارد بسیار دیگر.

نمودار ۱- نرخ تغییرات شاخص ترکیب آینده نگر

داشت. CLI برای آلمان به میزان ۰/۱ واحد نوامبر در کشورهای OECD نتیجه گیری می شود افزایش نشان می دهد. برای کشور ایتالیا این که هرچند این شاخص در برخی کشورها کاهش شاخص به میزان ۰/۵ واحد افزایش داشته است. داشته است ولی در مجموع کشورهای OECD از تغییرات شاخص ترکیبی آینده نگر در ماه این شاخص افزایش نشان می دهد.

جدول شماره ۳- روند شاخص ترکیبی آینده نگر کشورهای توسعه یافته

۲۰۰۴											۲۰۰۳		
Nov	Oct	Sep	Aug	Jul	Jun	May	Apr	Mar	Feb	Jan	Nov	Dec	
۱۰۳/۴	۱۰۳/۲	۱۰۳/۳	۱۰۳/۳	۱۰۳/۳	۱۰۳/۲	۱۰۳/۲	۱۰۳/۲	۱۰۳/۱	۱۰۳/۱	۱۰۲/۷	۱۰۲/۲	۱۰۱/۵	منطقه OECD
۱۰۶/۱	۱۰۵/۹	۱۰۵/۳	۱۰۵/۳	۱۰۵/۲	۱۰۵/۱	۱۰۵/۱	۱۰۵/۱	۱۰۴/۸	۱۰۴/۶	۱۰۴/۲	۱۰۳/۸	۱۰۴/۴	۱۵کشوراروپایی
۱۰۶/۴	۱۰۶/۱	۱۰۵/۹	۱۰۵/۶	۱۰۵/۵	۱۰۵/۴	۱۰۵/۳	۱۰۵/۱	۱۰۵/۱	۱۰۴/۷	۱۰۴/۳	۱۰۴/۱	۱۰۳/۸	منطقه اروپا
۱۰۱/۹	۱۰۱/۹	۱۰۲/۱	۱۰۲/۱	۱۰۲/۲	۱۰۲/۲	۱۰۲/۱	۱۰۲/۱	۱۰۲/۱	۱۰۲/۱	۱۰۱/۷	۱۰۱/۲	۱۰۰/۶	کشورهای G7
۱۰۱/۳	۱۰۱/۵	۱۰۱/۷	۱۰۱/۷	۱۰۲/۱	۱۰۲/۱	۱۰۲/۳	۱۰۲/۱	۱۰۲/۳	۱۰۲/۳	۱۰۱/۶	۱۰۰/۷	۹۹/۹	کانادا
۱۰۶/۷	۱۰۷/۱	۱۰۶/۷	۱۰۶/۲	۱۰۵/۹	۱۰۵/۷	۱۰۵/۴	۱۰۵/۱	۱۰۴/۹	۱۰۴/۸	۱۰۴/۲	۱۰۳/۷	۱۰۳/۱	فرانسه
۱۰۸/۶	۱۰۸/۵	۱۰۸/۴	۱۰۸/۴	۱۰۸/۲	۱۰۸/۱	۱۰۷/۹	۱۰۷/۵	۱۰۷/۱	۱۰۶/۸	۱۰۶/۷	۱۰۶/۴	۱۰۵/۸	آلمان
۹۸/۹	۹۸/۴	۹۸/۱	۹۷/۷	۹۷/۸	۹۷/۹	۹۸/۴	۹۸/۷	۹۹/۱	۹۹/۱	۹۹/۱	۹۹/۱	۹۹/۲	ایتالیا
۹۸/۲	۹۸/۱	۹۷/۸	۹۸/۱	۹۸/۲	۹۸/۲	۹۸/۲	۹۸/۱	۹۸/۱	۹۸/۶	۹۸/۵	۹۸/۱	۹۸/۱	ژاپن
۱۰۱/۸	۱۰۱/۴	۱۰۱/۲	۱۰۰/۸	۱۰۰/۷	۱۰۱/۱	۱۰۱/۷	۱۰۲/۱	۱۰۱/۵	۱۰۱/۹	۱۰۱/۵	۱۰۱/۱	۱۰۰/۴	انگلستان
۱۰۱/۶	۱۰۱/۷	۱۰۲/۲	۱۰۲/۶	۱۰۲/۷	۱۰۲/۷	۱۰۲/۵	۱۰۲/۶	۱۰۲/۴	۱۰۲/۵	۱۰۱/۹	۱۰۱/۵	۱۰۰/۳	آمریکا

جدول شماره ۴- گروههای مختلف کشورهای OECD و وزن هر کشور (داخل پیرامون - به درصد) در هر گروه

NAFTA	چهار کشور بزرگ اروپا	G7	منطقه اروپا	۱۵ کشور اروپایی	OECD اروپا	کل OECD
۱- کانادا (۱۰/۷)	۱- فرانسه (۲۰/۶)	۱- کانادا (۵/۶)	۱- اتریش (۳/۲)	۱- اتریش (۲/۶)	۱- اتریش (۲/۳)	۱- استرالیا (۱/۸)
۲- مکزیک (۸/۳)	۲- آلمان (۳۴/۴)	۲- فرانسه (۶/۸)	۲- بلژیک (۳/۶)	۲- بلژیک (۲/۸)	۲- بلژیک (۲/۶)	۲- اتریش (۰/۸)
۳- آمریکا (۸/۱۰)	۳- ایتالیا (۲۲/۵)	۳- آلمان (۱۱/۲)	۳- فنلاند (۲/۲)	۳- دانمارک (۱/۵)	۳- دانمارک (۱/۳)	۳- بلژیک (۱/۰)
	۴- انگلستان (۲۲/۳)	۴- ایتالیا (۷/۳)	۴- فرانسه (۱۸/۷)	۴- فنلاند (۱/۷)	۴- فنلاند (۱/۶)	۴- کانادا (۴/۵)
		۵- ژاپن (۱۹/۵)	۵- آلمان (۳۰/۷)	۵- فرانسه (۱۴/۹)	۵- فرانسه (۱۳/۵)	۵- دانمارک (۰/۵)
		۶- انگلستان (۷/۲)	۶- یونان (۱/۵)	۶- آلمان (۲۴/۵)	۶- آلمان (۲۲/۲)	۶- فنلاند (۰/۶)
		۷- آمریکا (۴۲/۴)	۷- ایرلند (۲/۲)	۷- یونان (۱/۲)	۷- یونان (۱/۱)	۷- فرانسه (۵/۴)
			۸- ایتالیا (۲۰/۱)	۸- ایرلند (۱/۷)	۸- ایرلند (۱/۶)	۸- آلمان (۹/۰)
			۹- لوکزامبورگ (۰/۱)	۹- ایتالیا (۱۶/۰)	۹- ایتالیا (۱۴/۵)	۹- یونان (۰/۴)
			۱۰- هلند (۵/۲)	۱۰- لوکزامبورگ (۰/۱)	۱۰- لوکزامبورگ (۰/۱)	۱۰- ایرلند (۰/۶)
			۱۱- پرغال (۲/۲)	۱۱- هلند (۴/۲)	۱۱- هلند (۳/۸)	۱۱- ایتالیا (۵/۹)
			۱۲- اسپانیا (۱۰/۴)	۱۲- پرغال (۱/۷)	۱۲- نروژ (۲/۶)	۱۲- ژاپن (۱۵/۷)
				۱۳- اسپانیا (۸/۳)	۱۳- پرغال (۱/۶)	۱۳- مکزیک (۳/۵)
				۱۴- سوئد (۲/۷)	۱۴- اسپانیا (۷/۵)	۱۴- لوکزامبورگ (۰/۰)
				۱۵- انگلستان (۱۵/۹)	۱۵- سوئد (۲/۵)	۱۵- هلند (۱/۵)
					۱۶- سوئیس (۲/۰)	۱۶- نروژ (۱/۱)
					۱۷- ترکیه (۵/۰)	۱۷- پرغال (۰/۶)
					۱۸- انگلستان (۱۴/۴)	۱۸- اسپانیا (۳/۰)
						۱۹- سوئد (۱/۰)
						۲۰- سوئیس (۰/۸)
						۲۱- ترکیه (۲/۰)
						۲۲- انگلستان (۵/۸)
						۲۳- آمریکا (۳۴/۸)

منابع

۵- نشریات آماری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بورس اوراق بهادار تهران.

۶- راهبرد، نشریه مرکز تحقیقات استراتژیک، شماره های ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲ و ۳۲ در زمینه شاخصهای ترکیبی آینده نگر.

7- OECD, Glossary of composite Leading Indicators, 2005.

8- OECD, OECD Composite Leading Indicators, November 2004.

۱- مجموعه مقالات و سمینارهای OECD در زمینه نماگرهای ادوار تجاری.

۲- مجموعه تحقیقات و مقالات NBER در زمینه نماگرهای ادوار تجاری.

۳- مجموعه مقالات of Economic Analysis (BEA) در زمینه نماگرهای ادوار تجاری.

۴- نشریه هفتگی اوپک و بازار نفت - وزارت نفت.